

УДК 378.01

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.3/29.209564>

Лариса ЛАЗАРЕНКО,
 orcid.org/0000-0002-5145-514X
 кандидат педагогічних наук, доцент,
 завідувач кафедри іноземних мов
 ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
 (Маріуполь, Донецька область, Україна) lazarenkolarisapstu@gmail.com

НАВЧАННЯ ЧИТАННЯ ІНШОМОВНИХ ФАХОВИХ ТЕКСТІВ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО НАВЧАННЯ

Навчання читання фахових іноземних текстів як складова частина навчання професійно спрямованої іноземної мови в закладі вищої освіти є важливим компонентом через його нескладність, доступність, відносну відсутність психологічного бар'єра щодо іноземної мови. Автором визначено поняття читання фахових текстів як навчання особливостей лексики, граматики та стилістики фахових іноземних текстів іноземною мовою, що приводить до розуміння тексту під час його читання: поверхневого, середнього чи глибокого. Навчання читання автентичних і актуальних фахових матеріалів сприяє підвищенню мотивації студентів-економістів як до вивчення фахової іноземної мови, так і до навчання загалом, що було засвідчено експериментом, проведеним автором. У статті виділені базові принципи навчання фахового читання студентів-економістів: системність, систематичність, системний контроль, інформативність і актуальність підібраного матеріалу, принцип зворотного зв'язку й індивідуального підходу. У статті підкреслено необхідність індивідуального підходу до навчання, зважаючи на те, що вхідний рівень знань студентів має бути не нижче B1, проте в реальності дана тенденція може не бути дотримана. Автором визначено базові етапи навчання фахового читання, які включають таке: введення та закріплення лексичних і граматичних одиниць, представлення студентам тексту, виконання перед- та післятекстових вправ, контроль і обов'язково зворотний зв'язок. Проведений автором експеримент із 73 студентами Приазовського державного технічного університету протягом 2017–2019 навчальних років показав високу ефективність навчання читання фахових текстів англійською мовою та позитивний вплив на мотивацію студентів до навчання. Так, якщо наприкінці вивчення загального курсу фахової англійської економічної мови з акцентом на навчання читання оцінку «5» отримали 29%, оцінку «4» – 67%, оцінку «3» – 4% з респондентів, відповідно 68% респондентів заявили про високу мотивацію до навчання та зацікавленість у предметі, коли 32% заявили про середню, і жоден студент не зазначив низьку мотивацію, на відміну від початкового вступного опитування. Це свідчить про високу ефективність методу навчання читання фахових іноземних текстів щодо впливу на зацікавленість та мотивацію студентів.

Ключові слова: читання фахових текстів, студенти-економісти, мотивація, фахова іноземна мова.

Larysa LAZARENKO,
 orcid.org/0000-0002-5145-514X
 Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
 Head of Foreign Languages Department
 of State Higher Education Institution "Pryazovskyi State Technical University"
 (Mariupol, Donetsk region, Ukraine) lazarenkolarisapstu@gmail.com

TEACHING ECONOMICS STUDENTS READING PROFESSIONAL TEXTS AS A FACTOR OF INCREASING LEARNING MOTIVATION

Teaching reading professional foreign-language (presumably English) texts as a component of teaching professional language (foreign language for specific purposes) in the University is an important component due to its simplicity, availability and relative low psychological language barrier. The author has defined the notion of the professional texts reading teaching as that one embracing peculiarities of vocabulary, grammar and style of the foreign language professional texts. This knowledge stipulates for understanding the professional texts, which may be classified as the superficial, medium or deep understanding. Teaching reading the authentic and up-to-date professional texts increases economics students' motives for both learning the professional foreign language and learning at all, as an experiment has evidenced. The article distinguishes the basic principles of learning of the economics students: system learning, systematic pattern of learning, informativeness and topicality of the reading materials, feedback principle and an individual approach principles. The article dwells on the necessity of an individual approach to learning, considering that the initial level of the students' knowledge should be B1, though, in reality this doesn't always occur. The author defines basic stages of

teaching the professional reading, which include the following: introduction and control of the vocabulary and grammar unites, presenting the text to the students, doing the pre- and post-text exercises, control and feedback. The conducted by the author experiment with 73 students of Pryazovskyi State Technical University, during 2017–2019, showed high efficiency of teaching reading professional English texts and positive effect exerted on the students learning motives. So in the end of studying the professional English course, emphasizing the reading, 29% received the excellent mark, 67% – good mark and 4% – the satisfactory one, respectively, 68% of the respondents claimed about their high motives for learning and interest in subject, and 32% – about the average level. None of the respondents claimed about lack of motivation. This evidences about high efficiency of the method, including teaching reading professional economics texts, and high effect onto the interest and motives of the students.

Key words: reading professional texts, economics students, motives, professional foreign language.

Постановка проблеми. Вимоги до володіння іноземною мовою фахової спрямованості випускниками закладів вищої освіти зумовлюють необхідність навчання читання фахових текстів з урахуванням лексичних і граматично-стилістичних особливостей фаху. Робота з фаховими іншомовними (здебільшого англійськими) текстами також сприяє підвищенню загальної мотивації до навчання, оскільки таке навчання є безпосередньо мотивованим. Взаємодія з колегами з-за кордону й участь в інтернаціональних проєктах є сильним мотивуючим чинником. Коректний підбір текстів фахової спрямованості з урахуванням методичних та індивідуальних особливостей має сприяти підвищенню мотивації студентів до вивчення власне фахової іноземної мови, а також загальної мотивації до навчання. Спираючись на світовий педагогічний досвід, дослідження, а також на власний досвід автора викладання фахової іноземної мови студентам-нефілологам, було обрано таку тему дослідження: *Навчання читання іншомовних фахових текстів студентів-економістів як фактор підвищення мотивації до навчання.*

Аналіз досліджень. Питання навчання фахової іноземної мови як основний напрям навчання іноземної мови в закладах вищої освіти вивчали багато українських науковців. Автором зокрема було проведено аналіз вітчизняної педагогічної та методичної літератури, зважаючи на актуальність даного питання та проєвропейський курс саме власної держави. З огляду на це не були проаналізовані російські чи білоруські джерела, загальний курс системи вищої освіти яких не акцентує вивчення іноземної мови як пріоритетний напрям.

Загалом питання навчання читання фахових текстів студентів нефілологічних спеціальностей вивчали С. М. Мусійчук (Мусійчук, 2014), О. О. Механікова (Механікова, 2011), І. В. Коваль (Коваль, 2005). Підкреслено важливість навчання опрацювання іншомовних фахових текстів для підвищення мотивації до навчання через наочність та ділову ігру (Мусійчук, 2014: 115–116). Зауважено, що індивідуальні психологічні особливості студентів є важливим чинником під час

навчання читання фахових текстів (Механікова, 2011: 372). І. В. Коваль узагалі наголошує на необхідності підвищення мотивації до навчання іноземних мов як запоруки успішного навчання (Коваль, 2005: 69). Різні автори досліджували окремі аспекти навчання фахового іншомовного читання студентів різних спеціальностей: О. А. Гришина досліджувала навчання читання текстів студентів-інженерів і наголошує на важливості розуміння студентами-інженерами креслень та схем, які створюються за світовими критеріями, відмінними від українських (Гришина, 2015: 47–48); Л. М. Конопляник під час дослідження навчання фахової іноземної мови студентів-фізиків зауважує необхідність навчання студентів специфічного фізичного вокабуляру, а також деяких особливостей написання та читання математичних та фізичних формул іноземною мовою (Конопляник, 2013: 122). О. С. Малюга, досліджуючи навчання читання текстів студентів-аграріїв, підкреслює важливість коректного перекладу назв рослинних культур, а також, аналізуючи ефективність такого навчання, зауважує, що більшість спілкування із закордонними партнерами відбувається в українських аграріїв у письмовій формі, тому навчання читання та письма є пріоритетними напрямками навчання (Малюга, 2007). Л. В. Лимар і К. О. Моруга, Ю. О. Семенчук та І. І. Шостак досліджували особливості навчання читання фахових текстів студентів-економістів і загалом погоджуються, що навчання читання англійських текстів з економіки (наукові статті, огляди, звіти) є необхідною умовою для постійного професійного розвитку фахівця як необхідний компонент, через постійне оновлення наявних джерел і застарілість українських підручників (Лимар, 2015: 289). Ю. О. Семенчук наголошує на важливості підбору актуальних текстів для навчання студентів-економістів (Семенчук, 2011: 96). І. І. Шостак розглядає питання з погляду формування у студентів-економістів фахової лексичної компетентності, надає даному питанню особливої актуальності (Шостак, 2015). Проведений аналіз літератури показав, що питання навчання студентів

фахового читання, зокрема студентів-економістів, є надзвичайно важливим, а також виявив необхідність пошуку нових, більш ефективних методів навчання й організації пізнавальної діяльності останніх.

Мета статті – на підставі проведеного аналізу літературних джерел та власного досвіду автора визначити поняття «навчання читання іншомовних фахових текстів», показати основні методичні компоненти організації такого навчання, визначити індивідуальні особливості навчання, спираючись на власні експериментальні дані, визначити оптимальні стратегії навчання читання, спрямовані на підвищення мотивації студентів до навчання.

Виклад основного матеріалу. Завдяки проведеному аналізу літератури та власному досвіду автора було визначено поняття «навчання читання фахових іншомовних текстів» як «навчання розуміння іншомовних фахових текстів шляхом вивчення студентами особливостей фахової лексики, граматики та стилістики». У межах поняття «розуміння тексту» можна виділити такі підетапи: поверхнєве розуміння прочитаного (читач розуміє сенс написаного, про що це, але не орієнтується в деталях), загальне розуміння прочитаного (читач може переповісти сенс прочитаного, досить чітко визначає основні тези та поняття прочитаного, проте деякі моменти, найчастіше досить важливі, не може відтворити) та глибоке, докорінне розуміння прочитаного (читач повністю розуміє сенс прочитаного, відтворює абсолютно всі деталі, розуміє прихований сенс, думку автора тощо).

Уміння та навички читання фахових текстів безпосередньо спираються на вміння та навички читання текстів загального спрямування, отже, навчання фахової іноземної мови має базуватись на попередньому рівні володіння іноземною мовою не нижче B1 (загальноприйняті критерії за стандартами Міністерства освіти і науки України). На жаль, недосконалість української системи освіти часто не гарантує навіть рівень A2 випускникам, отже, першокурсникам. За власним досвідом автора, студенти перших курсів інколи не опанували іноземну мову навіть на рівні A1, тобто дуже погано читають та не знають основні граматичні поняття та лексичні одиниці. Проте дані студенти, згідно із програмою та навчальним планом, усе одно вивчають іноземну мову фахового спрямування. На думку автора, у даному разі викладач має застосовувати індивідуальний підхід, виходячи з «доступних ресурсів», а не загальних вимог, тобто навчання фахової іноземної мови має бути інтегроване з навчанням основних

понять англійської мови, фахові ж тексти мають бути адаптовані згідно з рівнем студента.

Основними принципами навчання читання фахових текстів іноземною мовою є: послідовність, доступність, посиленість, системність та систематичність, принцип систематичного контролю та принцип індивідуального підходу. Базовими формами навчання є фронтальне навчання, групове навчання (навчання в малих групах) та індивідуальна робота, включаючи індивідуальну самостійну роботу студента.

З метою підвищення мотивації студентів до навчання необхідно дотримуватися принципів інформативності й актуальності навчального матеріалу. Тексти для читання мають бути практично спрямовані. Читання як вид навчальної діяльності під час вивчення іноземної мови є одним із найпростіших видів, тому що в даному разі усунуто психологічний бар'єр, страх бути незрозумілим, відсутні внутрішні механізми блокування мовної діяльності. Автор вважає, що читання одним із методів, який варто активно практикувати під час навчання студентів із низьким рівнем знань іноземної мови, через його нескладність та доступність (робота зі словником є менш важким видом навчальної роботи, ніж робота з аудіозаписами чи робота в парах для складання діалогів).

Навчання читання фахових текстів поділяється на такі стадії:

- введення та закріплення базової лексики з кожного змістовного тематичного блока. Важливо, щоби студенти спочатку опанували лексику і тільки потім опрацьовували надані тексти;
- введення та закріплення базових граматичних категорій, які вживаються у фахових текстах (часові форми Perfect, Passive Voice, Perfect Modals, Inversion);
- ознайомлення студентів зі структурою наданого типу іншомовного тексту (структура звіту, таблиць, статей, базові елементи наукового дослідження тощо). Ознайомлення студентів з особливостями кожного типу тексту, які можуть містити важливу інформацію (оформлення таблиць, змістовні частини статті);
- презентація студентам тексту для читання, можливо, із предтекстовими й обов'язково з післятекстовими завданнями;
- обговорення прочитаного, обов'язковий зворотний зв'язок. Виконання вправ, відповідно до рівня складності тексту: тестові відповіді на запитання, пояснення лексики, виправлення помилок, визначення назв абзаців, підстановки пропущених частин тексту, структурування тексту по порядку

(перемішані абзаци), визначення головної думки тексту, підбиття підсумків прочитаного.

Робота з іншомовними текстами економічного спрямування дозволяє знайомити студентів з останніми тенденціями в економіці, а також опрацювання автентичних статей дає можливість першими знайомитись з аналітикою, яка іноді є відмінною від українських джерел. Для визначення рівня мотивації студентів до вивчення фахової англійської мови автором було проведено експеримент. Участь в експерименті була добровільною, з отриманням усної згоди студентів. Так, на початку 2017–2019 навчальних років було опитано 73 студенти Приазовського державного технічного університету, яким було запропоновано визначити мотивацію до вивчення англійською мови як «високу», «середню» та «невизначену» (авторка навмисно не вживала поняття «низька»). Отже, 65% заявили про високу мотивацію до навчання, 31% – про середню, 4% не визначились. Проте ці дані цікаво було порівняти з результатами вступного тестування рівня знань англійської мови, який засвідчив, що 15% мають рівень знань B1, 54% – A2, 31% знають іноземну мову на рівні А0 – А1. Незбіг заявленої високої мотивації з отриманими результатами попереднього навчання, на думку автора, може свідчити про бажання студентів «показати себе якнайкраще», не соромитись перед іншими. Протягом курсу вивчення фахової іноземної мови студенти отримували різні завдання, проте основний акцент викладачем було зроблено на навчання фахового читання, наданні студентам фахових економічних текстів, уривків із довідників, аналітичних статей. Наприкінці вивчення курсу автором було визначено загальний рівень знань англійської мови, результати такі: 24% – рівень B1, 72% – рівень A2 – B1, 4% – чіткий рівень А1. Окрім цього, автором було проведено тестування

опанування компонента «фахове читання з економіки», яке за 5-бальною шкалою оцінювання надало такі результати: оцінку «5» отримали 29%, оцінку «4» – 67%, оцінку «3» – 4%. Також автором було повторно проведено опитування щодо самостійного визначення студентами рівня мотивації до навчання, яке показало, що 68% мають, за їхніми словами, високу мотивацію, 32% – середню. Жоден з опитаних студентів не заявив про невизначеність щодо мотивації. На думку автора, останні дані показали справжню динаміку розвитку мотивації до навчання, залежну від успішності вивчення дисципліни. Підвищення успішності студентів безпосередньо пов'язане з підвищенням мотивації до навчання, ці дві категорії взаємопов'язані. Отже, вивчення фахових текстів, навчання фахового читання сприяє підвищенню мотивації до навчання загалом і успішності з дисципліни зокрема.

Висновки. Читання фахових іншомовних текстів сприяє підвищенню мотивації до вивчення іноземної мови, проте ознайомлення з новітньою інформацією з автентичних джерел також сприяє загальному розвитку студента та підвищенню мотивації до навчання загалом. Навчання студентів-економістів читання фахових текстів має базуватись на їх попередньому опануванні іноземної мови на рівні не нижче B1, проте навіть за нижчого рівня знання іноземної мови студенти все одно мають навчатися фаховому читанню, тільки з адаптованими текстами. Навчання читання ґрунтується на принципах системності, систематичності, актуальності й інформативності, принципі систематичного контролю й індивідуального підходу. Навчання читання фахових текстів охоплює багато етапів, які включають роботу з лексикою, граматику та стилістичними особливостями, презентацію текстів та контроль виконання завдань, а також постійний зворотний зв'язок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гришина О. А. Аналіз фахових наукових текстів для читання англійською мовою майбутніми інженерами. *Наукові записки Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова*. Серія «Педагогічні та історичні науки». 2015. Вип. 126. С. 46–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2015_126_8.
2. Коваль І. В. Підвищення навчальної мотивації при вивченні іноземної мови у ВНЗ. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Київ, 2005. № 7. С. 66–73.
3. Конопляник Л. М. Комунікативно-когнітивний підхід до навчання іноземної мови професійного спрямування студентів-фізиків. *Вісник Черкаського університету* : збірник наукових праць. Черкаси : Вид. відділ ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. Вип. 13 (266). С. 117–124.
4. Лимар Л. В., Моруга К. О. Психологічні особливості формування мотиваційного компонента психологічної готовності вивчення фахової іноземної мови студентами економічних спеціальностей. *Актуальні проблеми психології*. Київ. 2015. № 10. Вип. 27. С. 288–295.
5. Малюга О. С. Навчання професійно орієнтованого читання наукових англомовних текстів студентів-магістрів аграрних спеціальностей : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2007, 36 с.
6. Механікова О. О. Психологічна сутність навчання читання студентів немовних спеціальностей професійно орієнтованих текстів англійською мовою. *Банківська система України в умовах глобалізації фінансових ринків* :

матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 20–21 жовтня 2011 р. Черкаси : видавець Чабаненко Ю. А., 2011. С. 372.

7. Мусійчук С. М. Розвиток навичок професійно орієнтованого читання на заняттях з іноземної мови у немовних ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2014. С. 114–117.

8. Семенчук Ю. О. Критерії відбору фахових текстів для навчання студентів-економістів професійно спрямованої англійської мови. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2011. № 55. С. 94–97.

9. Шостак І. І. Формування у майбутніх фінансистів англійської лексики у процесі читання професійно орієнтованих текстів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Одеса, 2015, 261 с.

REFERENCES

1. Hryshyna O. A. Analiz fakhovykh naukovykh tekstiv dlia chytannia anhliiskoiu movoiu maibutnimy inzheneramy [Analysis of professional scientific texts used for teaching reading future engineers]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova* [Scientific Proceedings of National pedagogical university after MP Dragomanov], 2015, Vol. 126, pp. 46–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2015_126_8 [In Ukrainian].

2. Koval I. V. Pidvyshchennia navchalnoi motyvatsii pry vyvchenni inozemnoi movy u VNZ [Improving learning motives while teaching foreign languages in University]. *Problemy zahalno ta ped. psykholohii* [Problems of common and pedagogical psychology], Kyiv, 2005, 7: pp. 66–73 [In Ukrainian].

3. Konoplianyk Lesia Mykolaivna. Komunikatyvno-kohnityvnyi pidkhid do navchannia inozemnoi movy profesiinoho spriamuvannia studentiv-fyzykiv [Communication-cognition approach to teaching foreign language for professional purposes to physical students]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu : zb. nauk. prats. Cherkasy* [Bulletin of Cherkassy university : proceedings] B. Khmelnytskoho, 2013. Vyp. 13. (266), pp. 117–124 [In Ukrainian].

4. Lymar L. V.; Moruha K. O. Psykholohichni osoblyvosti formuvannia motyvatsiinoho komponenta psykholohichnoi hotovnosti vyvchennia fakhovoi inozemnoi movy studentamy ekonomichnykh spetsialnostei [Psychological peculiarities of motive formation of psychological readiness for learning professional foreign language by economical students]. *Aktualni problemy psykholohii* [Actual problems of psychology], Kyiv, 2015, 10, Vol. 27: pp. 288–295 [In Ukrainian].

5. Maliuha O. S. Navchannia profesiino oriientovanoho chytannia naukovykh anhlomovnykh tekstiv studentiv-mahistriv ahrarnykh spetsialnostei [Teaching professional reading in English to masters in agriculture]. PhD Thesis : 13.00.02. Kyiv, 2007, 36 p. [In Ukrainian].

6. Mekhanikova Olena Oleksandrivna. Psykholohichna sutnist navchannia chytannia studentiv nemovnykh spetsialnostei profesiino oriientovanykh tekstiv anhliiskoiu movoiu [Psychological principle of teaching English professional reading to the non-linguistical students]. Cherkasy. Chabanenko YuA, 2011. P. 372 [In Ukrainian].

7. Musiichuk C. M. Rozvytok navychok profesiino oriientovanoho chytannia na zaniattiakh z inozemnoi movy u nemovnykh VNZ [Development of the professional reading skills at the foreign language classes in non-linguistical universities]. *Visnyk Vinnytskoho politekhnichnoho instytutu* [Bulletin of Vinnytsia politechnical institute]. Vinnytsia, 2014, pp. 114–117 [In Ukrainian].

8. Semenchuk Yu. O. Kryterii vidboru fakhovykh tekstiv dlia navchannia studentiv-ekonomistiv profesiino spriamovanoi anhliiskoi movy [Criteria of the professional texts choice, used for teaching economical students professional English]. *VISNYK Zhytomyrskoho derzhavnogo universytetu imeni Ivana Franka* [Bulletin of Zhytomyr state university after Ivan Franko], Zhytomyr, 2011, (55): pp. 94–97 [In Ukrainian].

9. Shostak I. I. Formuvannia u maibutnikh finansystiv anhlomovnoi leksychnoi kompetentsii u protsesi chytannia profesiino oriientovanykh tekstiv [Formation of English language competence in future financial workers by means of reading professional texts] : PhD thesis : 13.00.02. Odessa, 2015, 261 p. [In Ukrainian].